

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-155>

УДК 338.48:339.9:330.34(477)

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ТА ІННОВАЦІЙ

POST-WAR RECOVERY OF THE ECONOMIC POTENTIAL OF THE TOURISM INDUSTRY OF UKRAINE BASED ON INTERNATIONAL COOPERATION AND INNOVATIONS

Руденко Микола Вікторович

доктор економічних наук, професор,
Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1966-7695>

Демко Валентина Сергіївна

кандидат економічних наук, доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет ім. Дмитра Моторного
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6456-8795>

Rudenko Mykola

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

Demko Valentyna

Dmytro Motorny Tavria State Agrotechnological University

Стаття присвячена дослідженню особливостей повоєнного відновлення економічного потенціалу туристичної галузі України на засадах міжнародного співробітництва та впровадження інновацій. У роботі систематизовано наслідки впливу воєнних дій за трьома групами – фізичні, економічні та соціально-іміджеві, що дозволило визначити пріоритетні об'єкти та процеси для першочергового відновлення туристичної галузі. Запропоновано до впровадження пріоритетні види інновацій та smart-інструментів, зокрема інтерактивні мапи безпеки, безконтактні сервіси, цифрові двійники об'єктів культурної спадщини та платформи управління дестинаціями (DMS). На цій основі сформовано стратегічні напрями повоєнного відновлення економічного потенціалу туристичної галузі на засадах міжнародного співробітництва та інновацій: інтеграційно-цифровий, інвестиційно-безпековий, продуктовий та гуманітарно-технологічний, реалізація яких забезпечить інтеграцію України у світовий туристичний простір.

Ключові слова: економічний потенціал, туристична галузь, повоєнне відновлення, міжнародне співробітництво, інновації, smart-туризм, цифрова інтеграція, інвестиційна безпека, транскордонні кластери.

The article is devoted to the study of the features of the post-war recovery of the economic potential of Ukraine's tourism industry based on international cooperation and the introduction of innovations. The necessity of combining external partnership mechanisms with internal technological modernization is substantiated. Purpose. The purpose of the study is to substantiate strategic directions for the post-war recovery of the economic potential of the tourism industry of Ukraine through the development of effective mechanisms of international cooperation and the introduction of innovations and smart tourism technologies. Results. Priority types of innovations and smart tools for the domestic tourism sector are proposed, including interactive safety maps, contactless service technologies, digital twins of cultural heritage sites, and destination management systems (DMS). Strategic directions for the restoration of the industry's economic potential are formed: integration-digital (creation of a single information space with the EU), investment-security (transparency through smart infrastructure), product (creation of transborder clusters), and humanitarian-technological (development of human capital). The mechanism of their implementation based on the interaction of the state, business, and international partners is revealed. Originality. For the first time, a list of priority innovations has been structured according to the specific needs of the post-war period (security,

trust, transparency). The strategic vectors of integration of the Ukrainian market into the European digital tourism space are defined. Conclusions. The proposed strategic directions allow for attracting foreign investment, ensuring the safety of travel through digital solutions, and integrating Ukraine into the global tourism market. The practical implementation of these measures will contribute to the physical reconstruction of infrastructure, the return of tourist flows, and the formation of a positive image of Ukraine as a safe and high-tech destination.

Keywords: economic potential, tourism industry, post-war recovery, international cooperation, innovations, smart tourism, digital integration, investment security, transborder clusters.

Постановка проблеми. В умовах масштабних геоелекономічних трансформацій та безпекових викликів повоєнне відновлення туристичної галузі України стає стратегічним пріоритетом національної економіки. Економічний потенціал галузі, який зазнав суттєвих втрат через руйнування інфраструктури та стиснення ринку в'їзного туризму, потребує не лише фізичної відбудови, але й якісного перезавантаження на нових засадах.

Рушійною силою цього процесу виступає міжнародне співробітництво, яке відкриває доступ до інвестиційних ресурсів, грантових програм міжнародних туристичних організацій та передових технологій. Водночас, просте повернення до довоєнних моделей розвитку туристичної галузі є неможливим. Сучасна економіка туризму вимагає імплементації принципів сталого розвитку та тотальної цифровізації. Впровадження інновацій, зокрема концепцій smart-туризму, стає необхідною умовою для інтеграції України у глобальний ринок та забезпечення конкурентоспроможності національного турпродукту. Однак, на заваді цьому стоять проблеми безпеки туризму, відсутність дієвих механізмів міжнародного співробітництва та застарілі підходи в туристичній політиці. Це актуалізує необхідність наукового обґрунтування моделі відновлення, що гармонійно поєднує зовнішній вектор (міжнародне партнерство) та внутрішню модернізацію (інновації).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку туристичної галузі в кризових умовах та пошук шляхів її відродження перебувають у центрі уваги наукової спільноти. Теоретичні аспекти функціонування економіки туризму, сталого розвитку та особливості геоелекономіки галузі розкрито у працях О. Польової [6], І. Зігунової [9] та іншими дослідниками. Питання міжнародного співробітництва, глобальні тенденції та роль міжнародних туристичних організацій у формуванні туристичних потоків вивчають З. Атаманчук [1], О. Кірдан [4]. Значна увага у публікаціях приділяється проблемам повоєнного відновлення, оцінці збитків та еколого-економічних наслідків війни для туризму в Україні,

що відображено у доробку Л. Корчевської [5], Т. Сак, І. Більо, Ю. Ткачук [8], Н. Щербакової [11] та В. Бойко, Н. Далевської [2] та інших.

Окремий пласт досліджень присвячено впровадженню інновацій, фінансових інструментів та цифровізації як механізмів підвищення ефективності туристичної галузі, зокрема у роботах Н. Трусової [12; 13] та ін. Аспекти управління якістю туристичних послуг та регулювання бізнес-процесів у сфері гостинності аналізують І. Чуєва [10] та інші вчені.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас, попри наявність ґрунтовних наукових розвідок, питання відновлення економічного потенціалу туристичної галузі за умов воєнних реалій розглядаються здебільшого фрагментарно. Потребує поглибленого вивчення взаємозв'язок між механізмами міжнародного партнерства та впровадженням інноваційних екосистем. Недостатньо розробленими залишаються комплексні підходи до інтеграції України в європейський цифровий туристичний простір як основи для стійкого повоєнного зростання.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає в обґрунтуванні стратегічних напрямів повоєнного відновлення економічного потенціалу туристичної галузі України шляхом розробки дієвих механізмів міжнародного співробітництва та впровадження інновацій і технологій smart-туризму. Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

– систематизувати наслідки впливу воєнних дій на туристичну галузь та визначити пріоритетні об'єкти й процеси, що потребують першочергового відновлення у повоєнний період;

– розкрити сутність поняття «економічний потенціал туристичної галузі» та ідентифікувати його ключові складові в контексті нових реалій;

– обґрунтувати механізми міжнародного співробітництва, розвиток яких є найбільш доцільним для інтеграції України у світовий туристичний простір;

– визначити пріоритетні види інновацій та технологічних рішень (зокрема smart-

інструментів) для впровадження у вітчизняну сферу туризму;

– сформувати стратегічні напрями повного відновлення економічного потенціалу галузі на основі синергії міжнародного партнерства та інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Повномасштабна війна спричинила руйнівний вплив на туристичну індустрію України, трансформувавши її з динамічного сектору економіки на галузь, що бореться за виживання. Лише за попередніми оцінками, прямі збитки туристичної сфери вимірюються мільярдами доларів, а кількість зруйнованих об'єктів сягає сотень одиниць. Серед знакових втрат – знищення аеропортів у Херсоні, Дніпрі та Вінниці, руйнування історичного центру Чернігова, готельної інфраструктури Харкова та Одеси, пошкодження національних природних парків на сході та півдні країни тощо. Наслідки впливу воєнних дій потребують системного дослідження для розробки стратегій подальшого відновлення туристичної галузі України (рис. 1).

Для систематизації та аналізу наслідків впливу воєнних дій для туристичної сфери України виокремлюємо три рівні наслідків (рис. 1): фізичні (матеріальні втрати), економічні (фінансова дестабілізація) та соціально-іміджеві (втрати кадрів та репутаційні ризики). З огляду на рис. 1, йдеться про системну кризу, що охопила інфраструктуру, людський капітал, імідж держави, економічні зв'язки у туристичній сфері внаслідок впливу воєнних дій.

На нашу думку, для формування дієвої стратегії відновлення необхідно не тільки чітко систематизувати ці наслідки, оскільки вони виходять далеко за межі фізичного знищення, а й визначити конкретні об'єкти та процеси, відновлення яких має стати першочерговим завданням у повоєнний період (табл. 1).

Аналізуючи наведену таблицю можна констатувати, процес відновлення не може бути лінійним. Він вимагає комплексного підходу, де фізична відбудова інфраструктури має відбуватися паралельно з поверненням кадрів та активною міжнародною комунікацією для відновлення довіри до України як безпечної туристичної дестинації. В результаті війни відбулося руйнування інфраструктури та логістичних коридорів, що призвело до фактичного виведення з експлуатації значної частини готельного фонду, повної або часткової втрати функціональності ключових транспортних вузлів [7]. Замінування прибережних територій, лісових масивів та рекреаційних зон унеможлиблює їх використання для туристичних цілей навіть після завершення активної фази бойових дій.

Економічні наслідки війни виявляються у критичному скороченні доходів від в'їзного туризму, масовому банкрутстві малих та середніх підприємств туристичної сфери, відтоку іноземних інвестицій через підвищення воєнних ризиків та зростанні вартості страхування.

Паралельно внаслідок війни загострилася кадрова криза, спричинена масовою міграцією кваліфікованих працівників за кордон, їх мобілізацією до лав ЗСУ та втратою професійних компетенцій через тривалу перерву в роботі [9]. Окремий блок проблем становить інформаційна та іміджева деформація: міжнародна спільнота сприймає Україну виключно через призму воєнних подій, що автоматично виключає її з маршрутів та рейтингів популярних туристичних напрямів.

Усвідомлення масштабів руйнувань та складності викликів для туристичної галузі підводить до висновку про неможливість подолання кризи виключно внутрішніми силами [5]. Успішна реінтеграція України у світовий

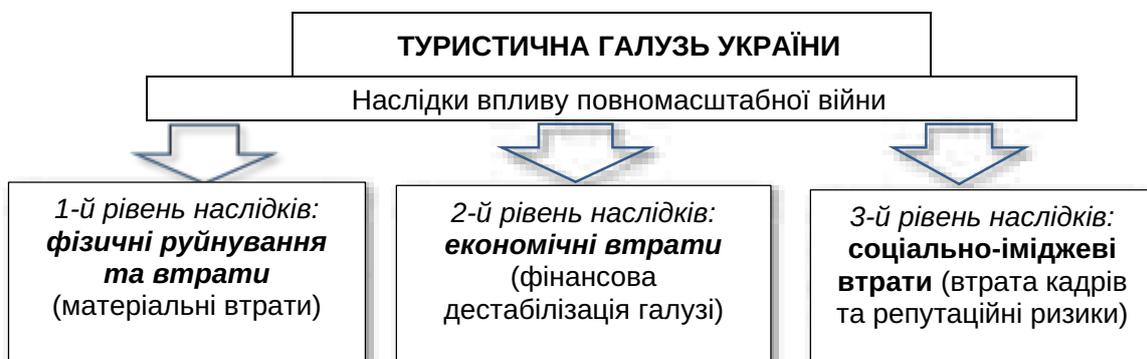

Рис. 1. Групування наслідків впливу воєнних дій для туристичної сфери України

Джерело: сформовано авторами

Таблиця 1

Систематизація наслідків війни та пріоритети повоєнного відновлення туристичної галузі України

Група наслідків впливу воєнних дій	Пріоритетні об'єкти та процеси для відновлення
Руйнування інфраструктури та логістики Пошкодження або знищення готелів, санаторіїв, музеїв, аеропортів, вокзалів; замінування рекреаційних зон (лісів, узбережжя); руйнування транспортних коридорів.	– розмінування та сертифікація безпеки туристичних дестинацій; – відбудова транспортних хабів (аеропорти, залізниця) за сучасними стандартами інклюзивності; – реконструкція готельного фонду з урахуванням нових вимог безпеки (наявність укриттів).
Економічний спад та інвестиційний вакуум Критичне падіння доходів від в'їзного туризму; банкрутство туроператорів та турагентів; відтік інвестицій через високі воєнні ризики; зростання вартості страхування.	– запуск механізмів страхування воєнних ризиків для інвесторів та туристів; – створення грантових програм для малого бізнесу в туризмі; – відновлення платоспроможного попиту через стимулювання внутрішнього туризму.
Кадрова криза та відтік людського капіталу Виїзд кваліфікованого персоналу за кордон; мобілізація працівників; втрата компетенцій та розрив у системі професійної освіти.	– програми повернення фахівців та перекваліфікації ветеранів для роботи в туризмі; – оновлення стандартів освіти з акцентом на антикризовий менеджмент та цифрові навички; – впровадження програм психологічної реабілітації для персоналу сфери гостинності.
Інформаційна та іміджева деформація Асоціація України виключно з війною та небезпекою; виключення з міжнародних туристичних рейтингів та маршрутів; втрата контактів з іноземними партнерами.	– ребрендинг України: перехід від нарративу «країна у війні» до «країна незламності та інновацій»; – відновлення членства та активна участь у міжнародних туристичних виставках; – цифровізація промоції туристичних продуктів (віртуальні тури, онлайн-платформи).

Джерело: сформовано авторами

туристичний простір та відновлення її економічного потенціалу критично залежать від ефективності зовнішньої взаємодії. Це актуалізує необхідність наукового обґрунтування та впровадження дієвих механізмів міжнародного співробітництва.

Під механізмами міжнародного співробітництва в туристичній сфері ми розуміємо сукупність інституційних, економічних, правових та інформаційних інструментів і методів взаємодії національних суб'єктів туристичного ринку (держави, бізнесу, громадських організацій) із закордонними партнерами та міжнародними інституціями, спрямованих на залучення ресурсів, обмін технологіями та гармонізацію стандартів для досягнення спільних цілей розвитку.

В умовах обмеженості внутрішніх фінансових ресурсів саме зовнішнє партнерство, на наше переконання, має стати вирішальним чинником відновлення туристичної галузі

[3]. Пропонуємо виокремити такі пріоритетні групи механізмів міжнародного співробітництва, розвиток яких є уявляється більш доцільним для України:

1. Інституційна інтеграція з глобальними туристичними організаціями (UN Tourism, WTTC, ETC). Це передбачає не лише формальне членство, а й активну участь у розробці спільних стандартів безпеки та сталості. Співпраця на цьому рівні дозволить Україні отримати доступ до експертної підтримки, адаптувати національне законодавство до норм ЄС та включити українські дестинації до сертифікованих європейських маршрутів (наприклад, Cultural Routes of the Council of Europe).

2. Інвестиційно-грантове партнерство. Враховуючи високі ризики для приватного капіталу, на етапі повоєнного відновлення доцільно фокусуватися на залученні донорської допомоги та пільгового кредитування

від міжнародних фінансових інституцій (ЄБРР, Світовий банк) для відбудови інфраструктури. Паралельно необхідно розвивати механізми державно-приватного партнерства (PPP) з іноземними операторами готельних мереж, надаючи їм державні гарантії безпеки інвестицій.

3. Транскордонне кластерне співробітництво. Розвиток спільних туристичних продуктів із країнами-сусідами (Польща, Румунія, Словаччина) дозволить створити єдині логістичні ланцюги та спільні маркетингові платформи. Це особливо актуально для прикордонних регіонів, які можуть першими відновити в'їзний потік через спільні транскордонні маршрути.

4. Цифрова інтеграція в глобальні екосистеми Smart-туризму. Передбачає підключення українських туристичних об'єктів до міжнародних баз даних, GDS-систем та платформ бронювання, а також спільну розробку інноваційних рішень з європейськими Tech-хабами для підвищення технологічної зрілості українського турпродукту.

Системне впровадження запропонованих механізмів міжнародного співробітництва дозволить не лише залучити необхідні ресурси для відновлення економічного потенціалу туристичної галузі України на етапі післявоєнної розбудови економіки, але й якісно змінити модель функціонування галузі, переорієнтувавши її на принципи відкритості, інноваційності та сталого розвитку.

На нашу думку, інновації та новітні технологічні рішення мають стати вкрай важливими чинниками економічного відродження туристичної галузі на етапі повоєнної розбудови України. Такі інновації повинні одночасно вирішувати декілька завдань: підвищувати безпеку та керованість туристичних потоків, швидко відновлювати довіру іноземних туристів і партнерів, забезпечувати цифрову інтеграцію у міжнародні канали продажів та демонструвати вимірюваний ефект в умовах обмеженості ресурсів. У контексті ключових драйверів відновлення – міжнародного співробітництва та цифровізації – першочерговими мають стати рішення, які зможуть забезпечити прозорість правил взаємодії, зниження інвестиційних ризиків і технологічну сумісність з глобальним ринком.

Авторське бачення основних видів інновацій та технологічних рішень (зокрема smart-інструментів), доцільних для впровадження у вітчизняну сферу туризму для прискорення повоєнного відновлення галузі, відображає табл. 2.

Коментуючи наведену таблицю зауважимо, що цифрові інструменти безпеки включають динамічні карти ризиків, безпечні маршрути та системи оперативного інформування туристів, що є базовою передумовою для повернення міжнародних потоків. Безконтактні технології обслуговування (онлайн-реєстрація, біометрична ідентифікація, мобільні платежі) дозволяють швидко досягти європейських стандартів якості сервісу та мінімізувати операційні витрати в період дефіциту кадрів.

У свою чергу, технології цифрової промоції набувають особливого значення для відновлення присутності України на міжнародному туристичному ринку. Віртуальні тури, AR-реконструкції зруйнованих об'єктів культурної спадщини та створення їх цифрових двійників дозволяють працювати з іноземною аудиторією ще до завершення фізичної відбудови. Національні платформи управління дестинаціями (DMS) формують інфраструктуру для створення спільних туристичних продуктів із закордонними партнерами, забезпечують аналітику попиту та координацію учасників ринку.

Інклюзивні smart-рішення (безбар'єрна навігація, адаптовані маршрути, асистивні технології) мають реагувати на зміну структури попиту після війни [12]. При цьому smart-інструменти мають відповідати сучасним європейським стандартам доступності. Слід враховувати, що технології прозорості управління (цифровий моніторинг проєктів, відкриті дашборди використання грантових коштів) слугують важливим аргументом довіри для міжнародних донорів та інвесторів.

Узагальнення результатів дослідження дозволяє стверджувати, що відновлення економічного потенціалу туристичної галузі України неможливе в межах старої парадигми розвитку. Необхідна комплексна трансформація, що базується на поєднанні міжнародного партнерства (як джерела ресурсів та стандартів) та інноваційних технологій (як інструменту ефективності та безпеки).

На основі проведеного аналізу та використання літературних джерел [2; 6; 9; 13] нами сформовано чотири стратегічні напрями повоєнного відновлення туристичної галузі України на засадах міжнародного співробітництва та інновацій і відповідні механізми їх реалізації:

1. Інтеграційно-цифровий напрям: формування єдиного туристичного інформаційного простору з Європейським Союзом. Цей напрям передбачає забезпечення технічної та

Таблиця 2

Пріоритетні інновації та smart-інструменти для повоєнного відновлення туристичної галузі України

Напрямок інновації	Smart-інструменти	Ефект для відновлення
Безпека дестинацій	Інтерактивні GIS-карти безпеки (розмінування, укриття, маршрути), push-сповіщення	Зниження ризиків, відновлення довіри, управління потоками в реальному часі
Безконтактний сервіс	Безконтактний check-in/out, QR-ключі, мобільні платежі, електронні черги	Підвищення швидкості обслуговування, кращий клієнтський досвід
Міжнародні продажі	Інтеграція у глобальні системи бронювання (GDS/OTA), єдині профілі об'єктів	Зростання міжнародної видимості, відновлення в'їзного попиту
Управління дестинацією	DMS-платформи (інформація, бронювання, події, маршрути, моніторинг якості)	Координація учасників ринку, створення спільних продуктів з партнерами
Маркетинг і промоція	VR-тури, мультимовні digital-кампанії, контент-маркетинг	Повернення інтересу до України до завершення фізичного відновлення
Культурна спадщина	AR-реконструкції пам'яток, цифрові двійники об'єктів, інтерактивні музеї	Збереження ідентичності, туризм пам'яті, нові формати продукту
Аналітика попиту	Big Data (мобільні дані, транзакції), прогнозування сезонності	Точне планування інвестицій, оптимізація маршрутів та подій
Інклюзивність	Smart-навігація безбар'єрних маршрутів, аудіоописи, сурдопереклад	Розширення аудиторії, відповідність європейським стандартам
Прозорість фінансування	Цифровий моніторинг проєктів відбудови, відкриті дашборди витрат	Зростання довіри донорів, зниження корупційних ризиків
Розвиток персоналу	EdTech-платформи (мікрокурси, онлайн-сертифікація, симулятори сервісу)	Швидке вирівнювання якості сервісу під міжнародні стандарти

Джерело: сформовано авторами

змістовної сумісності українських національних систем управління туристичними дестинаціями із загальноєвропейськими базами даних.

Механізм реалізації: спільна розробка з європейськими партнерами протоколів обміну даними про туристичні потоки, рівень безпеки та якість послуг; узгодження роботи українських цифрових сервісів із європейськими інформаційними платформами для подорожуючих; взаємне визнання електронних документів туриста. Це дозволить перетворити Україну на зрозумілу, цифрову та доступну територію для європейського споживача.

2. Інвестиційно-безпековий напрям: забезпечення прозорості відновлення через цифрову інфраструктуру (водночас бар'єром для міжнародних донорів є ризики безпеки та корупції, тому інновації мають стати гарантом цільового використання коштів).

Механізм реалізації: створення міжнародного фонду відновлення туризму, де розподіл грантових коштів контролюється через відкриті цифрові реєстри. Паралельне впровадження міжнародних протоколів безпечних подорожей, контроль за дотриманням яких здійснюється через автоматизовані системи моніторингу та відгуків клієнтів у реальному часі.

3. Продуктовий напрям: створення транскордонних інноваційних кластерів, перехід від конкуренції до кооперації з країнами-сусідами (Польща, Румунія, Словаччина) через створення спільних туристичних продуктів.

Механізм реалізації: розробка комбінованих маршрутів, що поєднують фізичну подорож безпечними регіонами з елементами віртуальної та доповненої реальності на локаціях, що перебувають у процесі відновлення. Використання спільних маркетингових

платформ для просування таких продуктів на світових ринках під єдиним брендом, що знижує витрати на рекламу для кожного окремого учасника.

4. Гуманітарно-технологічний напрям: розвиток людського капіталу через освітнє технологічне партнерство. Йдеться про подолання кадрового дефіциту через швидку підготовку фахівців, які володіють як сервісними, так і цифровими навичками.

Механізм реалізації: запуск спільних з міжнародними освітніми центрами онлайн-платформ для перекваліфікації персоналу (ветеранського бізнесу, внутрішньо переміщених осіб). Впровадження системи короткострокових сертифікатних програм, яка дозволяє визнавати отримані в Україні кваліфікації роботодавцями ЄС та міжнародними готельними мережами, що повертаються на ринок України.

Вважаємо, що реалізація цих стратегічних напрямів дозволить отримати масштабний ефект для відновлення розвитку економічного потенціалу туристичної галузі в Україні: міжнародне співробітництво забезпечить надходження капіталу та збільшення кількості туристів, а інноваційні рішення допоможуть забезпечити ефективне освоєння цих ресурсів, безпеку подорожей та високу вартість національного туристичного продукту.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило, що критичні руйнування інфраструктури та безпекові ризики унеможливають відтворення економічного потенціалу туристичної галузі України виключно за рахунок внутрішніх ресурсів. Аналіз поточного стану галузі виявив, що головними перешкодами

для відродження є не лише фізичні втрати, але й виключення країни з глобальних мереж та гострий дефіцит інвестицій. За таких умов вирішальним фактором зростання економічного потенціалу визначено міжнародне співробітництво, яке має перейти від ситуативних контактів до системної інтеграції з європейським ринком.

На основі здійсненого аналізу запропоновано підхід, що ґрунтується на взаємодії міжнародних партнерів та технологічному оновленні сфери гостинності. Обґрунтовано доцільність впровадження пріоритетних цифрових інструментів, зокрема систем гарантування безпеки та платформ прозорого управління ресурсами, як необхідної передумови для залучення зовнішнього фінансування. Сформовано стратегічні напрями повоєнного відновлення економічного потенціалу галузі – інтеграційно-цифровий, інвестиційно-безпековий, продуктовий та гуманітарно-технологічний, які створюють дієву основу для спільної роботи з міжнародними донорами та бізнесом. Практичне втілення цих заходів дозволить повною мірою відновити та зміцнити економічний потенціал туристичної галузі: забезпечити фізичну відбудову об'єктів, підвищити прибутковість через нові технологічні рішення та сформувані імідж України як безпечної дестинації, інтегрованої в європейський простір.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці механізмів відновлення економічного потенціалу регіональних туристичних ринків залежно від темпів цифрової інтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Атаманчук З. А. Глобальні тенденції розвитку міжнародного туризму в структурі світового ринку послуг. *Бізнес Інформ*. 2020. № 4. С. 21–27.
2. Бойко В. О., Далевська Н. М. Розвиток туризму після збройних конфліктів у різних країнах світу. *Управління змінами та інновації*. 2022. № 3. С. 5–10.
3. Демко В. С. Стратегічні напрями розвитку міжнародного туризму. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2024. № 3 (52). С. 8–18. URL: <https://oj.tsatu.edu.ua/index.php/zbirnyk/article/view/836/790>
4. Кірдан О. Міжнародний туризм у сучасному науковому дискурсі. *Економіка та суспільство*. 2023. № 51. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-35>
5. Корчевська Л. Стан, особливості та перспективи туризму у воєнний та поствоєнний періоди. *Управління розвитком сфери гостинності: регіональний аспект*. 2022. С. 337–341. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/korchevska.htm
6. Польова О. Економічні аспекти сталого туризму: принципи та нові можливості. *Економіка та суспільство*. 2025. № 76. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-61>
7. Руденко М. Туризм в умовах повоєнного відновлення України: геоекономічні аспекти. *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки)*. 2024. № 6. С. 115-119. <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2024.6.115>

8. Сак Т., Більо І., Ткачук Ю. Еколого-економічні наслідки російсько-української війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-6>
9. Туризм і гостинність: шляхи сталого розвитку : монографія / за ред. І. С. Зігунової. Суми : ФОР Цьома С. П., 2023. 164 с.
10. Чуєва І. Управління якістю послуг в сфері гостинності як складова міжнародного туристичного бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-86>
11. Щербаківа Н. О. Стан туристичної галузі України та процес її відтворення в післявоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/39>
12. Trusova N., Tsviliy S., Gurova D., Demko V., Samsonova V. Budget Instruments for Stimulating the Development of the Investment Potential of the Tourism Industry in Ukraine. *Economic Affairs*. 2023. Vol. 68 (01s). P. 253–269.
13. Trusova N. V., Tsviliy S. M., Mykhailik D. P., Marusei T. V. Innovative Incentives of the Tourism Industry in the Period of Post-Conflict Reconstruction of Ukraine. *Review of Economics and Finance*. 2023. Vol. 21. P. 1237–1248.

REFERENCES:

1. Atamanchuk, Z. A. (2020). Hlobalni tendentsii rozvytku mizhnarodnoho turyzmu v strukturі svitovoho rynku posluh [Global trends in the development of international tourism in the structure of the world market of services]. *Biznes Inform*, 4, 21–27 [in Ukrainian].
2. Boiko, V. O., & Dalevska, N. M. (2022). Rozvytok turyzmu pislia zbroinykh konfliktiv u riznykh krainakh svitu [Development of tourism after armed conflicts in different countries of the world]. *Upravlinnia zminamy ta innovatsii*, 3, 5–10 [in Ukrainian].
3. Demko, V. S. (2024). Stratehichni napriamy rozvytku mizhnarodnoho turyzmu [Strategic directions for the development of international tourism]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu imeni Dmytra Motornoho (ekonomichni nauky)*, 3(52), 8–18. Available at: <https://oj.tsatu.edu.ua/index.php/zbirnyk/article/view/836/790> [in Ukrainian].
4. Kirdan, O. (2023). Mizhnarodnyi turyzm u suchasnomu naukovomu dyskursi [International tourism in modern scientific discourse]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 51. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-35> [in Ukrainian].
5. Korchevska, L. (2022). Stan, osoblyvosti ta perspektyvy turyzmu u voiennoi ta postvoiennoi periody [State, features and prospects of tourism in the war and post-war periods]. *Upravlinnia rozvytkom sfery hostynnosti: rehionalnyi aspekt*, 337–341. Available at: https://tourlib.net/statti_ukr/korchevska.htm [in Ukrainian].
6. Polova, O. (2025). Ekonomichni aspekty staloho turyzmu: pryntsypy ta novi mozhlyvosti [Economic aspects of sustainable tourism: principles and new opportunities]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 76. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-61> [in Ukrainian].
7. Rudenko, M. (2024). Turyzm v umovakh povoyennoho vidnovlennya Ukrayiny: heoekonomichni aspekty [Tourism in the conditions of post-war reconstruction of Ukraine: geoeconomic aspects]. *Visnyk NTU «KHP» (ekonomichni nauky)*, 6. <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2024.6.115> [in Ukrainian].
8. Sak, T., Bilo, I., & Tkachuk, Yu. (2022). Ekoloho-ekonomichni naslidky rosiisko-ukrainskoi viiny [Ecological and economic consequences of the Russian-Ukrainian war]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 38. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-6> [in Ukrainian].
9. Zihunova, I. (Ed.). (2023). Turyzm i hostynnist: shliakhy staloho rozvytku [Tourism and hospitality: ways of sustainable development]. Sumy: FOP Tsoma S. P. [in Ukrainian].
10. Chuieva, I. (2023). Upravlinnia yakistiu posluh v sferi hostynnosti yak skladova mizhnarodnoho turystychnoho biznesu [Quality management of services in the hospitality sector as a component of international tourism business]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 48. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-86> [in Ukrainian].
11. Shcherbakova, N. (2022). Stan turystychnoi haluzi Ukrainy ta protses yii vidtvorennia v pisliavoiennoi period [The state of the tourism industry of Ukraine and the process of its reproduction in the post-war period]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 39. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/39> [in Ukrainian].
12. Trusova, N., Tsviliy, S., Gurova, D., Demko, V., & Samsonova, V. (2023). Budget Instruments for Stimulating the Development of the Investment Potential of the Tourism Industry in Ukraine. *Economic Affairs*, 68(01s), 253–269.
13. Trusova, N., Tsviliy, S., Mykhailik, D., & Marusei, T. (2023). Innovative Incentives of the Tourism Industry in the Period of Post-Conflict Reconstruction of Ukraine. *Review of Economics and Finance*, 21, 1237–1248.

Дата надходження статті: 02.12.2025

Дата прийняття статті: 14.12.2025

Дата публікації статті: 29.12.2025